

О. П. Глазова, Н. М. Дика



Українська мова

КОМПЛЕКСНЕ ВИДАННЯ
ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗНО ТА ДПА

За чинною програмою ЗНО

Київ
Видавничий дім «Освіта»

*Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах комісією
з української мови Науково-методичної ради
з питань освіти Міністерства освіти і науки України
(лист Інституту модернізації змісту освіти від 06.03.2019 № 22.1/12-Г-89)*

УМОВНІ ПОЗНАЧКИ



— Запам'ятайте!



— Зверніть увагу!



— Занотуйте!



— Опрацюйте додатково!

Глазова О. П.

Г52 Українська мова : Комплексне видання для підготовки до ЗНО та ДПА / О. П. Глазова, Н. М. Дика. — К. : Видавничий дім «Освіта». — 320 с.

ISBN 978-617-656-875-9.

Посібник містить теоретичний матеріал, комплекс вправ і завдань, а також типові тести для підготовки до ЗНО. Правильність виконання завдань можна звірити з поданими наприкінці посібника відповідями до тестів.

Теоретичний матеріал структуровано відповідно до чинної програми ЗНО, що дає змогу здійснювати підготовку вже із 5 класу як самостійно, так і на уроках української мови.

Видання адресовано абітурієнтам, учням та вчителям української мови.

УДК 811.161.2(075.3+079.1)

Дорогий учню! Люба ученице!

Завдання цієї книжки — не лише узагальнити й систематизувати вивчене вами на уроках української мови.

Посібник допоможе замислитися: де і як ви зможете здобути знання використати? У який спосіб і за яких обставин застосувати вміння? І головне: як впливатиме на все ваше наступне життя якісна мовна освіта? Як змінюватиме вашу долю добре знання мови і гарне володіння мовленням?

Чому впливатиме, а не вплине? Змінюватиме, а не змінить? Та тому що обставини вашого життя безупинно змінюватимуться. Незмінною залишатиметься лише роль спілкування — на розвиток подій воно впливатиме якнайбільше. Саме ґрунтовне знання мови і бездоганне володіння мовленням забезпечить можливість для вашої самореалізації як особистості, професіонала, а можливо, й громадського і державного діяча.

Освіту часто зображають у вигляді сходів, які ведуть людину до майбутнього. Цей посібник має стати важливою сходинкою у вашому навчанні.

На цю сходинку ви зможете стати як перед закінченням шкільної освіти, тобто навчаючись у випускному класі, так і навчаючись у такому важливому дев'ятому або навіть восьмому чи сьомому класі! Адже навчатися не тільки ніколи не пізно, а й ніколи не рано! Тим більше навчатися мови!

Отже, користуючись посібником, ви зможете:

- закріплювати й узагальнювати здобуті на уроці мови теоретичні знання — із цією метою в книжці подано лаконічно викладені **мовні правила** і якнайсучасніші **таблиці та схеми**;
- свідомо виробляти здатність вправно та швидко розпізнавати й аналізувати мовні явища — посібник включає призначені для цього **алгоритми**;
- тренуватися в застосуванні мовних знань — посібник містить **різноманітні вправи**.

Проте головне призначення навчальної книжки — підготовка до ЗНО, формування навичок правильно і швидко виконувати тестові завдання різних форматів.

Завдання посібника — зробити так, щоб тестове завдання стало для вас звичним інструментом самооцінювання. Тест ви виконуватимете для об'єктивної самоперевірки, безупинно розширюючи діапазон власних навчальних можливостей, оцінюючи не лише рівень своїх знань, а ще й тренуючи себе на швидкість реакції.

Будемо раді, якщо книжка допоможе вам безперервно поповнювати знання мови, формувати нові й нові вміння, тобто безупинно рухатися вперед, розвиваючи упевненість у своїх силах.

Автори та колектив видавництва

ПРОГРАМА

Зміст мовного матеріалу	Вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Алфавіт. Наголос. Основні випадки уподібнення приголосних звуків. Спрощення в групах приголосних. Основні випадки чергування у — в, і — ї. Правопис літер, що позначають ненаголошені голосні [e], [и], [o] в коренях слів. Сполучення <i>йо,ьо</i>. Правила вживання знака м'якшення. Правила вживання апострофа. Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних і збігу однакових приголосних звуків. Правопис префіксів і суфіксів. Найпоширеніші випадки чергування приголосних звуків. Правопис великої літери. Лапки у власних назвах. Написання слів іншомовного походження. Основні правила переносу слів з рядка в рядок. Написання складних слів разом і через дефіс. Правопис складноскорочених слів. Правопис відмінкових закінчень іменників, прикметників. Правопис <i>н</i> та <i>nn</i> у прикметниках і дієприкметниках, <i>не</i> з різними частинами мови</p>	<p>Розташовувати слова за алфавітом; розпізнавати явища уподібнення й спрощення приголосних звуків, основні випадки чергування голосних і приголосних звуків, чергування у — в, і — ї. Наголошувати слова відповідно до орфоепічних норм. Розпізнавати вивчені орфограми; правильно писати слова з вивченими орфограмами, знаходити й виправляти орфографічні помилки на вивчені правила</p>



Фонетика (від грец. *phonetikos* — звуковий, від *phone* — звук) — розділ науки про мову, який вивчає її звуковий склад.

Графіка (від грец. *grapho* — пишу, малюю) — розділ науки про мову, що вивчає систему знаків для передачі на письмі усного мовлення. До **графічних знаків** належать букви алфавіту, апостроф, знак наголосу, дефіс (риска), крапка, знак питання, знак оклику, кома, тире, двокрапка, лапки, дужки, три крапки тощо.

Орфоепія (від грец. *orthos* — правильний і *epos* — мова) — розділ науки про мову, який вивчає правила вимови звуків та наголошування слів відповідно до норм літературної вимови.

Орфографія (від грец. *orthos* — прямий, правильний, рівний і *grapho* — пишу) — розділ науки про мову, який вивчає правила передавання звукової мови (слів і їхніх форм) на письмі.

Орфограма — правильне написання за відповідним правилом або за традицією, яке обирається з кількох можливих.



Передання на письмі усного мовлення з усіма його особливостями називається **фонетичною транскрипцією**.

ЗВУКОВА СИСТЕМА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. ТВОРЕННЯ ЗВУКІВ МОВИ

Усне спілкування між людьми здійснюється за допомогою звуків мовлення. Як і будь-які звуки, звуки людського мовлення є результатом коливання повітря, що сприймається слухом. Звуки саме людського мовлення і вивчає **фонетика**.

Звуки мовлення творяться мовним апаратом людини, що складається з таких органів:

- дихальний апарат (легені, бронхи, дихальне горло);
- гортань із голосовими зв'язками;
- надставна труба, що складається із зіву, рота й носа;
- органи вимовляння (артикуляції): язик, зуби, губи, піднебіння, язичок.

Отже, наша мова звукова. Саме зі звуків складаються слова.

Звук — найменша неподільна одиниця мови та мовлення. Окремо взяті звуки мовлення нічого не означають. Проте поєднуючись між собою та розміщуючись у певному порядку, звуки мовлення утворюють слова з тими чи іншими значеннями.

Звук ми чуємо і вимовляємо. Звуки мовлення слугують для утворення, розпізнавання та розрізнення слів мови: [мир] — [мур], [кава] — [га́ва] — [ла́ва].

Кожен звук у такому записі позначають узятю в квадратні дужки літерою: [а], [у], [д]. Слово, передане фонетичною транскрипцією, береться в квадратні дужки: [мóре]. Велику літеру, а також літери *я, ю, є, ї, ь* та апостроф у транскрипції не використовують.

Крім літер на позначення звуків мовлення, у транскрипції використовують такі умовні позначення:

- ['] — наголос: [мо́ва];
- ['] — м'якість позначеного буквою приголосного звука: *день* [ден'];
- ['] — пом'якшеність (напівм'якість) приголосного звука: *ліс* [л'іс];
- [:] — подовжений звук: *панна* [па́н:а];
- [дж], [дз], [дз'] — зливу вимову звуків: [джаз], [дзі́га];
- [e^н], [и^е], [о^у] — вимову голосних звуків, наближену до вимови інших голосних: *весна* [ве^нсна́], *зима* [зи^ема́], *кожух* [ко^ужу́х].

Алфавіт. Співвідношення звуків і букв

УКРАЇНСЬКИЙ АЛФАВІТ

А а	Б б	В в	Г г	Ґ ґ	Д д	Е е
Є є	Ж ж	З з	И и	І і	Ї ї	Й й
К к	Л л	М м	Н н	О о	П п	Р р
С с	Т т	У у	Ф ф	Х х	Ц ц	Ч ч
Ш ш	Щ щ	Ь ь (знак м'якшення)	Ю ю	Я я		



Алфавіт (азбука, абетка) — це сукупність букв, розміщених в установленому для певної мови порядку. Сучасний український алфавіт складається із 33 букв, кожна з яких має свою форму (буває великою й малою, писаною і друкованою) та назву. 32 літери передають на письмі 38 звуків, знак м'якшення позначає м'якість попереднього приголосного звука на письмі.

Більшість літер українського алфавіту позначають один звук: [а], [р], [ц].

Два звуки завжди позначають букви *щ* [шч] та *ї* [йі]: *дошч* [дошч], *їжа* [йіжа].

Літери *я*, *ю*, *є* позначають два звуки [йа], [йу], [йе]:

- на початку слова: *яр* [йар], *юний* [йу́ний], *єднати* [йедна́ти];
- після голосного звука: *моя* [мойа́], *стою* [стойу́], *знає* [зна́йе];
- після апострофа: *м'яч* [мйач], *п'ю* [пйу], *кур'єр* [курйє́р].

Після букв, що позначають приголосні звуки, літери *я*, *ю*, *є* позначають один звук та пом'якшеність попереднього приголосного: *маля* [мал'а́], *людина* [л'уді́на], *сине* [сі́н'е].

Сполуки літер *дж*, *дз* можуть позначати:

- злиті звуки [дж], [дз], [дз']: *джміль* [джм'і́л'], *гудзик* [гудзі́к], *гедзь* [гедзі́'];
- окремі звуки [д] і [ж] (*підживлювати*), [д] і [з] (*надземний*).

Два звуки сполуки *дж* і *дз* передають тоді, коли [д] належить до префікса, а [ж], [з] — входять до складу кореня.

Склад

Склад утворюється або тільки з голосного, або з поєднання голосного звука з одним чи кількома приголосними. У слові стільки складів, скільки в ньому голосних звуків. За кількістю складів слова бувають *односкладові* (*сад*), *двоскладові* (*каміл-ка*), *трискладові* (*де-ре-во*) і *багатоскладові*.

Склад, що закінчується на голосний звук, називають *відкритим* (*ка-ли-на*, *му-зи-ка*).

Склад, який закінчується на приголосний звук, — *закритим* (*рик*, *вед-мідь*).



Знання алфавіту допомагає швидко знаходити потрібні слова у словниках, назви в каталогах, прізвища у списках тощо.



Склад — це частина слова, що складається з одного чи кількох звуків і вимовляється одним поштовхом/видихуваного повітря: *шко-ляр*, *зо-шит*, *на-го-лос*, *Ін-тер-нет*.

Зміст

Дорогий учню! Люба ученице!	3
-----------------------------------	---

Розділ I

ФОНЕТИКА. ГРАФІКА. ОРФОЕПІЯ. ОРФОГРАФІЯ

Звукова система української мови. Творення звуків мови	4
<i>Тестові завдання</i>	10
Голосні та приголосні звуки	13
<i>Тестові завдання</i>	18
Позначення м'якості приголосних на письмі	22
<i>Тестові завдання</i>	25
Подвоєння букв на позначення збігу однакових приголосних звуків і подовження м'яких приголосних	28
<i>Тестові завдання</i>	31
Правопис префіксів	33
Правопис суфіксів	36
<i>Тестові завдання</i>	39
Найпоширеніші випадки чергування приголосних звуків	42
<i>Тестові завдання</i>	44
Правопис великої літери. Лапки у власних назвах	47
<i>Тестові завдання</i>	49
Написання слів іншомовного походження	53
<i>Тестові завдання</i>	56
Написання складних слів. Правопис складноскорочених слів	59
<i>Тестові завдання</i>	62
Правопис відмінкових закінчень іменників	64
<i>Тестові завдання</i>	72
Правопис відмінкових закінчень прикметників	74
<i>Тестові завдання</i>	76
Правопис <i>н</i> та <i>ни</i> у прикметниках і дієприкметниках	78
<i>Тестові завдання</i>	80
<i>Не</i> з різними частинами мови	82
<i>Тестові завдання</i>	85

Розділ II ЛЕКСИКОЛОГІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ

Лексичне значення слова	20
Тестові завдання	21
Лексика української мови за походженням. Активна і пасивна лексика української мови. Застарілі й нові слова (Неологізми)	22
Тестові завдання	23
Загальноживані слова. Професійна, діалектна, розмовна лексика.	
Терміни. Нейтральна та емоційно забарвлена лексика	24
Тестові завдання	25
Фразеологізми	26
Тестові завдання	27

Розділ III БУДОВА СЛОВА

Будова слова	28
Тестові завдання	29

Розділ IV МОРФОЛОГІЯ

Самостійні та службові частини мови	30
Іменник	31
Тестові завдання	32
Прикметник	33
Тестові завдання	34
Числівник	35
Тестові завдання	36
Займенник	37
Тестові завдання	38
Дієслово	39
Тестові завдання	40
Прислівник	41
Тестові завдання	42
Дієприкметник. Дієприслівник	43
Тестові завдання	44
Службові частини мови	45
Тестові завдання	46
Вигук	47
Тестові завдання	48

Розділ V СИНТАКСИС

88	Словосполучення	212
92	<i>Тестові завдання</i>	217
96	Речення	219
99	<i>Тестові завдання</i>	223
102	Просте двоскладне речення. Підмет і присудок як головні члени двоскладного речення	227
104	<i>Тестові завдання</i>	233
107	Другорядні члени речення у двоскладному й односкладному реченні	236
109	<i>Тестові завдання</i>	244
	Просте ускладнене речення	248
	<i>Тестові завдання</i>	257
	Складне речення	263
114	Складносурядне речення	264
118	<i>Тестові завдання</i>	268
	Складнопідрядне речення, його будова. Головна й підрядна частини	271
	<i>Тестові завдання</i>	277
	Безсполучникове складне речення	280
	<i>Тестові завдання</i>	283
122	Складне речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку	285
122	Способи відтворення чужого мовлення	288
128	<i>Тестові завдання</i>	292
132		
139		

Розділ VI СТИЛІСТИКА

145	Стилі мовлення	295
152	<i>Тестові завдання</i>	302

Розділ VII РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ

155	Орієнтовні завдання для створення власних висловлень	305
160	Відповіді до тестових завдань	311
165		
173		
177		
181		
185		
191		
196		
202		
206		
210		

Навчальне видання

*ГЛАЗОВА ОЛЕКСАНДРА ПАВЛІВНА
ДИКА НАТАЛІЯ МИХАЙЛІВНА*

УКРАЇНСЬКА МОВА

**Комплексне видання
для підготовки до ЗНО та ДПА**

За чинною програмою ЗНО

Редактор *М. М. Косар*
Технічний редактор *Л. І. Аленіна*
Комп'ютерна верстка *К. П. Мирончик*
Коректор *Н. А. Нечитайло*

Формат 60x90/8.
Ум.-друк. арк. 40,00. Обл. вид. арк. 32,00.
Наклад 10 030. Зам № 10672.

ТОВ «ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «ОСВІТА»

Свідоцтво «Про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції»
Серія ДК № 6109 від 27.03.2018 р.

Адреса видавництва:
04053, м. Київ, вул. Обсерваторна, 25
www.osvita-dim.com.ua

Віддруковано ТОВ «Поліпрінт».
Свідоцтво «Про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції»
Серія ДК № 1250 від 27.02.2003 р.
04074, м. Київ, вул. Лугова, 1А

СИСТЕМНА ПІДГОТОВКА ДО **ЗНО** з **5** КЛАСУ

- ✓ ВИМОГИ ПРОГРАМИ **ЗНО**
- ✓ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ
- ✓ НАВЧАЛЬНІ ТАБЛИЦІ, СХЕМИ
- ✓ ТРЕНУВАЛЬНІ ВПРАВИ
- ✓ ВЛАСНЕ ВИСЛОВЛЕННЯ

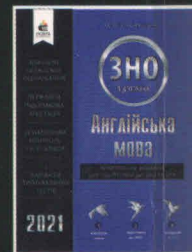


Торговий дім
«Освіта-Центр+»

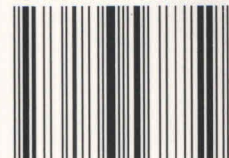
З питань придбання навчально-методичної літератури можна звертатися:
ТОВ «ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+»
osvita-center.com.ua;
osvita@osvita-center.com.ua
тел.: (044) 209-76-49; (099) 553-33-96;
(098) 961-73-18; (067) 401-75-41.



ОСВІТА
ВИДАВНИЧИЙ ДІМ



ISBN 978-617-656-875-9



9 786176 568759